

Feest van Pasen, 21 april 2019, 10.30 uur, Pauluskerk

lezing Oude Testament: psalm 118: 15 - 24

lezingen Nieuwe Testament:

- 1 Korinthe 15: 12 - 26

- Marcus 16: 1 - 8

uitleg en verkondiging

Zusters en broeders, gemeente van Onze Heer Jezus Christus,

Opstanding. Daarover vanmorgen. De opstanding leven. Misschien is dat wel de kernboodschap van de Goede Week, van al die wonderlijke Paasverhalen in de bijbel. Afgelopen vrijdag was het Goede Vrijdag. Op talloze plaatsen in het land werden de Passies van Johann Sebastian Bach uitgevoerd. En in Dordrecht was er voor de negende keer The Passion, met helaas flink wat minder toeschouwers dan vroeger, zo'n 12.000. Het blijft merkwaardig, zoveel belangstelling en aandacht, ook vandaag de dag, voor wat in feite een bloederig en luguber verhaal is over een man wiens leven eindigt aan een marteltuig voor misdaggers en revolutionairen, onschuldig, miskend, gekleineerd, verraden door zijn vrienden. Zo veelbelovend begonnen, zo compleet vastgelopen in mislukking en dood. Het meest wonderlijke is misschien wel, dat dat rare christendom de dag waarop wordt herdacht dat dat plaatsvond een goede dag noemt. Dus niet "bloody friday" of "zwarte vrijdag". Maar Goede Vrijdag. Dat die christelijke traditie daarop is uitgekomen zegt veel over wat daar aan geheim en levenswijsheid in is verscholen, toch, vaak onder oppervlakte. En alles over wat eigenlijk een van de belangrijkste kernen van die godsdienst is. De wonderlijke paradox, dat dood niet dood hoeft te zijn. Over dat grote geheim, dat met dood en lijden niet het laatste woord is gezegd over ons menselijk leven, over misschien wel over alle leven.

Een tijdje geleden een uitvoerig interview met de Belgische psychiater en schrijver Dirk de Wachter. In dat interview zegt De Wachter: "Onze westerse samenleving met haar grootstedelijke cultuur, haar technologisch vernuft en haar materiële welstand creëert de illusie, dat er geen lijden is. Ik noem dat leukigheidscultuur. Je ziet het op facebook, al die feestjes, de vakanties, de pretparkerigheid. Ik heb niets tegen mensen die zich amuseren, maar ik merk, dat we het onvermijdelijke lijden ontkennen. Daarom hebben psychiaters het zo druk". En even verder: "Deze Goede Vrijdag geeft mij hoop. Omdat er, merk ik, meer aandacht is voor het lijden in

het gesecculariseerde Nederland. Blijkbaar is er toch behoefte aan het ritueel, aan collectieve sacralisering van het lijden. Alsof er een barst zit in de leukigheidscultuur, dat het even oké is om betraand te luisteren naar Bach. Tegelijk: als we maar één dag plaats geven aan het lijden en de troost is mij dat te weinig. Eigenlijk moet het elke dag een beetje Goede Vrijdag zijn." Einde citaat.

De teksten uit psalm 118 en Marcus die wij daarnet hebben gehoord geven De Wachter volkomen gelijk, denk ik. Zij zijn allebei in ieder geval teksten geschreven vanuit Goede Vrijdag-situaties. Het danklied van psalm 118 klinkt tegen de achtergrond van de bevrijding van het volk Israël uit het Faraonië van de farao van Egypte en de doortocht door de Rietzee. Tot slaaf gemaakte mensen waren de Israëlieten geworden in dat farao-systeem: onderdrukt, klein gemaakt, uitgebuit en uitgeput. Zoals vandaag de dag nog steeds, zoveel ongelofelijk veel mensen op aarde, vooral de kwetsbaren: arme mensen, vrouwen, kinderen, vluchtelingen. "Alle volken hadden mij ingesloten, ze sloten mij in als een zwerm bijen", hoorden we daarnet. Hopeloosheid en machteloosheid, dat is de situatie van waaruit de psalm klinkt. En in het Marcus-verhaal is het niet veel anders. Het graf is leeg. Vrouwen, bevangen, niet door hoop, maar door angst en vrees. Het oorspronkelijke evangelie van Marcus hield hier op, vermoedelijk. Een leeg graf, angst, paniek en schrik. Volgens veel theologen is het huidige slot van Marcus opstanding en al er later toegevoegd. Dat houdt het erop, dat het Marcusevangelie terecht eindigt met vers 8. Een leeg graf, angst en schrik. Want is dat nou net niet de situatie, waarin zo ontzaglijk veel mensen op aarde leven. Opstanding is leuk en aardig. Maar dood, verderf, geweld, oorlog, angst en schrik, die zijn aan de orde van de dag in onze wereld.

"Heel vroeg, op de eerste dag van de week, toen de zon opkwam, gingen ze naar het graf", schrijft Marcus. Na de duisternis van twee dagen eerder van het zesde tot en met het negende uur, na de avond van de begrafenis van de dode Jezus, staat er nu plotseling: "toen de zon opkwam". En je hebt de neiging om er overheen te lezen, want het zinnetje is kort. Maar met dat zinnetje probeert Marcus - goed verteller als hij is - ons duidelijk te maken, dat de situatie is veranderd. Je merkt het haast niet. Maar toch. Misschien is het beste bewijs daarvoor wel, dat het drie vrouwen zijn, die uitdrukkelijk de eerste getuigen zijn van het feit, dat het graf leeg is. En niet mannen. In het jodendom van toen waren vrouwen geen volwaardige getuigen. Maar hier wel. Drie vrouwen. Met naam en

toenaam. Er is iets nieuws aan de gang, iets dat afwijkt van de normale orde, voel je dat ?, zegt Marcus. Niet de mannen, zoals gewoonlijk, maar de vrouwen zijn aan zet. En zijn het niet altijd juist vrouwen - en niet mannen - uit wie iets nieuws voort kan komen, als het om het leven gaat ? Op alle mogelijke manieren, probeert Marcus ons als hoorders duidelijk te maken: opletten, de situatie is veranderd, je ziet het niet, maar er is iets nieuws aan de gang.

Moet het elke dag van de week meer of minder Goede Vrijdag zijn ?, zoals Dirk de Wachter zegt. Ik zou zeggen: voor veel mensen op aarde - slachtoffers van oorlog, vluchtelingen, Syriërs, Palestijnen, mensen met honger, mensen die gemarteld worden, net als Jezus - is het leven één grote Goede Vrijdag. Wie niet beter weet, zou kunnen zeggen: het hele leven heeft maar één doel en dat is dood gaan. Zoals de Duitse filosoof Heidegger zegt: het hele leven is een Sein zum Tode. Met zijn wonderlijke verhaal vanmorgen probeert Marcus probeert ons duidelijk te maken, nee, nee. Het leven is geen Sein zum Tode, ondanks alles. Het is een Sein zum Leben. Het kan alleen maar elke dag Goede Vrijdag zijn, als het ook elke dag Pasen is. En om dat Pasen gaat het. Niet om Goede Vrijdag. Wat dead end lijkt, is juist het begin van iets nieuws. Iets wonderlijks dat sterker is dan de dood. Leonard Cohen zegt: "There is a crack in everything, that's how the light gets in". Dat is de levensparadox van het christendom.

Hoe kan dat dan, die paradox ? Wat zeggen de bijbelse teksten daar dan over ? Ik denk in essentie twee dingen.

Eén. "Hij is niet hier, hij is opgewekt uit de dood", hoorden we de engel zeggen. Alle leven ontstaat altijd uit kwetsbaarheid. Jezus komt in al zijn menselijke menselijkheid aan zijn einde aan een gruwelijk kruis. Israël ontsnapt aan de doodscultuur van het Egypte van de farao's, ternauwernood. Alle nieuwe leven ontstaat uit menselijke kwetsbaarheid. Dat willen de teksten aan ons kwijt. Dat inzicht is fundamenteel. Wij mensen zijn kwetsbaar. Juist daarin ligt onze kracht, zegt dat rare christendom al eeuwen. Onze samenlevingen geloven juist in onkwetsbaarheid, in mensen, ondernemers, politici, leiders met bovenmenselijke mogelijkheden. Een eindeloze, vergeefse zoektocht naar de perfecte, leedloze mens. Of wij mensen denken het lijden en de pijn in ons leven het liefste weg. "Dokter, ik sta glimlachend op Facebook, maar ik voel mij zo slecht. Geef me een pil". Beiden, de illusie van heldendom en de illusie van leedloos leven verontmenselijken ons en zijn dus in de kern levensgevaarlijk. Peter Sloterdijk noemt de

roman "Joseph und seine Brüder" van Thomas Mann "het heimelijke hoofdwerk van de moderne theologie". Mann probeert in niet-religieuze taal en buiten de bijbel om te onderzoeken waar godsdienst goed voor is, om te zoeken naar "humanisering van de mythe". Die van de nazi's toen, de mythe van ras en volk. Die van ons nu, de mythe van ons mensen als helden en van de mogelijkheid van leven zonder leed of pijn. Alle humanisering begint altijd met mijn eigen besef van mijn eigen kwetsbaarheid. "Veeleer dan de uitdrukking van de hybris van het zich almachtig wanende subject is het goddelijke de steeds wisselende naam voor datgene in/aan het subject - jullie en ik dus - waardoor het ervaart, dat het niet helemaal op zichzelf staat, ja, dat het niet eens zomaar staat, maar telkens weer kan vallen en zich als onvolmaakt wezen leert begrijpen", zegt het commentaar bij de Nederlandse vertaling van die roman. De bouw van een humane, menselijke samenleving ontspringt altijd aan de wetenschap, dat jijzelf maar al te kwetsbaar bent, een mens van de dag, net als ieder ander mens. Aan het bewustzijn van mijn kwetsbaarheid ontspringt mijn opstanding. Dat is de grote paradox.

Twee. "Zoals wij door Adam allen zullen sterven, zo zullen wij door Christus allen levend worden", hoorden we daarnet Paulus zeggen. Opstanding, weer. De afgelopen jaren zijn de brieven van Paulus herontdekt en geherwaardeerd. Op een haast onvoorstelbare manier, nadat hij jaren was verguisd. En dan vooral door filosofen, van wie het overgrote deel uitdrukkelijk aangeeft niet gelovig te zijn. Opvallend is dat velen van hen helemaal niet zo geïnteresseerd zijn in de vraag waar of niet waar van de opstanding van Jezus. Veel belangrijker voor hen is, dat Paulus de opstanding van Jezus ziet als de eerste in een hele reeks. Na Jezus kunnen en zullen er nog vele anderen volgen. Paulus zegt uitdrukkelijk, zoals wij net hoorden: "Christus als eerste en daarna, wanneer hij komt, zij die hem toebehoren". Wil je dus iets van wat Paulus met opstanding bedoelt begrijpen, dan is dat het springende punt. De opstanding van Jezus is iets, waaraan voor ons allemaal de mogelijkheid van nieuw leven ontspruit. Doorbreek jij ook zelf, de macht van de dood. Maak een eind, in en tijdens jouw leven, aan alles wat daarin dood is en dood maakt. De mogelijkheid van opstanding opent zich, volgens Paulus, voor al die mensen die bereid om in de géést van opstanding te leven. Daar gaat het om. Paulus' punt is, dat wij mensen de dood in al zijn vormen kunnen overwinnen. En dan de dood tijdens ons leven en niet daarna. Leven in de geest van opstanding, betekent, dat je gelooft en blijft geloven in de mogelijkheid van het overwinnen van wat onmogelijk lijkt.

Als je iets van opstanding wilt begrijpen, zie opstanding dan altijd, steeds en consequent in de geest van wat Jezus zegt: "Voor God is niets onmogelijk". Lees: voor wie leeft in die geest, is daadwerkelijk niets onmogelijk. Dat is opstanding. Dat cruciale punt is ook de onverwoestbare kern van waar het in de bijbel altijd om gaat.

Tot slot. Opstanding gebeurt, als je leeft in een geest van opstanding. Dat is het hele bijbelse punt. Van het leven in die geest zijn talloze voorbeelden op aarde, volgens mij. Je ziet het, je voelt het aan de enorme kracht, die er vaak in de mensen is, die zijn gevlucht. Uit Syrië, uit Eritrea. Ondanks alles wat zij hebben meegemaakt, ondanks het feit, dat het voor hen hier niet gemakkelijk is, houden zij vol en geven vorm en inhoud aan een nieuw bestaan. Dat is leven in de geest van opstanding. Je ziet het, je voelt het aan onze Palestijnse vriendinnen en vrienden in Beit Sahour en daarbuiten. Ondanks alles, ondanks de overweldigende overmacht van Israël, dat hun land al zo lang bezet houdt, geven zij de moed niet op en blijven zoeken, samen met ons, naar een way out, naar vrede in dat door onvrede geteisterde gebied. Dat is leven in de geest van opstanding. Aan hen allen, aan al die mensen die proberen te leven in die geest van opstanding draag ik op wat Etty Hillesum, die joodse jonge vrouw, niet lang voor haar dood in Auschwitz schrijft: "Ik word steeds sterker in het dragen en tegelijk is er een zekerheid: ik vind het leven zo mooi en zo levenswaard en zinrijk. Ondanks alles. En dat betekent niet, dat je altijd in de meest verheven en gelovige stemming bent. Je kunt zo moe zijn als een hond van een lange loop, van het wachten in een rij, maar dat hoort ook bij het leven en ergens is er iets, dat je nooit meer verlaten zal". Dat onverwoestbare gevoel, die onverwoestbare kracht, die in ons mensen schuilt, dat is de geest van opstanding. Amen.

D.J. Couvée, Pauluskerk, Rotterdam, 21 april 2019